

גיליון זה נודב לכבוד שמחת נישואי החתן **גבריאל מאיר בלקשטיין נ"י** ליקוד ניו דז'זי והכלה **רינה מלכה סאסמאן תחי'** פאר ראקאווי ניו יורק שיזכו להקים בית נאמן בישראל

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

דבר העורך

ברוב שבח והודאה לה"ת, זכינו ביום חמישי האחרון, ל' אדר א' תשע"ו, לברך ברכת 'שהחיינו וקיימנו' בשם ומלכות, בהולדת בננו יקירנו בשעה טובה ובמזל טוב. זכינו לקיים בהידור את מאמר חז"ל משנכנס אדר מרבם בשמחה - שאין לך ריבוי שמחה גדול מזה בהתווסף עוד חייל ללגיון של מלך מלכי המלכים, ויה"ר שנזכה לראותו גודל בתורה ויראת שמים, ולגדלו לתורה ולחופה למעשים טובים בנחת והרווחה, אמן.

והנה, מאליה התעוררה לנו שאלה: הלידה היתה יום ל' אדר א', ובר המצוה ייצא א"ה, בשנה פשוטה (תשפ"ט) ויש לדון אימתי יהיה גדול וייעשה בר מצוה. האם בתאריך ל' שבט או א' ניסן.

ובספר 'שנה מעוברת' של הגאון רבי צבי כהן שליט"א בעמוד נ"ח מביא בזה חבל פוסקים ובראשם רבינו בעל הקהילות יעקב זצ"ל שסבורים שיש לעשות בר מצוה בתאריך א' ניסן, אבל יש שכתבו שיעשה בר מצוה בא' דר"ח אדר, ומסיק שם שלכן טוב שיניח תפילין בא' דר"ח אדר לצאת ידי חובת כל הדיעות ואת סעודת בר המצוה יעשה בא' ניסן שאז הוא גדול לכל הדיעות וכו' אבל ראוי להחמיר בינתים בכל הדברים שצריכים גדלות עיי"ש.

ורבינו שליט"א, בשונה הלכות סימן נ"ה דין כ"ג כותב נדון דומה, זה לשונו שם: מי שנולד ביום א' דר"ח כסליו והיה אז ב' ימים ר"ח ובשנת י"ג היה חשון חסר וכסליו אינו אלא יום א' ראש חודש אינו נעשה בר מצוה עד ר"ח כסליו.

ואמש כשזכיתי להיכנס למרן שליט"א, דנתי לפניו בהאי ענינא, ואמר כי בסברא נראה ברור שיש לאחר את הבר מצוה לראש חודש ניסן. ונקוה לה' שנזכה עוד להזמין את מרן לשמחת הבר מצוה, בבריות גופא ונהורא מעליא.

ספרות סבת 1808
יחזקאל 1808 (כ"ב)

שו"ת על הפרשה

ויקרא אל משה (א,א), ובבעל הטורים כתב: "שמשה לא רצה לכתוב אלא 'ויקרא' כדרך שנאמר בבלעם, וא"ל הקב"ה לכתוב גם באל"ף וכתבה קטנה".
שאלה: וכי משה היה יכול לכתוב כרצונו, והרי בנבואת משה נאמרו לו התיבות בדיוקן בלא שהיה צריך לפרשן (עיי' בספר "אבי עזרי" פ"ז מהלכות יסודי התורה ה"ו בשם מהר"ל דיסקין).

תשובה: אבל לא אמרו לו האותיות, רק משמעות התיבה, ואף שזו משמעות אחרת - אבל זה אותו ענין. [ועיי' מה שכתבנו בפרשת כי תשא ל"ב, י"ז].
שאלה: במדרש תנחומא (פ' ויקרא) אמרו: "ויקרא אל משה, למה אמר ויקרא וכו', ולמה קרבין קרבן מן העוף וכו' ולא מן הדגים שנאמר כו', אלא בשביל שהם בשר ודם כמו האדם ויוצאין מבטן אמן כמו האדם - מכפרין על האדם, אבל הדגים - ביצים הם ויוצאין מהן וחייין". ופלא הוא, כי הרי עוף נמי ביצים הם? ואמר רבינו שליט"א: במסכת עבודה זרה (א,מ) אמרו כי דג טמא משריץ ודג טהור מטיל ביצים, וכיון שמייירי בדג טהור באמת קשה, וצריך לעיין בספר "הברית" אם יש חילוק בין ביצי דגים לעופות.
וסמך ידו על ראש העולה (א,ד), ובתרגום יונתן: "ויסמוך בתוקפא יד ימיניה", וקשה כי הרי צריך סמיכה בכל כוחו, וכיצד עשה זאת ביד אחת?
תשובה: אפשר בכל כוחו גם ביד אחת.

(דרך שיהא)

עלי שי"ח

ברכת האילנות

בימים אלו עלה על שולחנו של רבינו שאלה מענינת מענינת דיומא: כידוע, את ברכת האילנות על עצים המלכלכים, מברכים בימי ניסן, כדאיתא בגמרא (ברכות מ"ג ב) 'האי מאן דנפיק ביומי ניסן וחזי אילני דקא מלכלכי אומר ברוך שלא חיסר בעולמו כלום וכרא בו בריות טובות ואילנות טובות להתנאות בהן בני אדם'. והנה השנה שהיא שנה מעוברת, ברוב האילנות הצמיחה כבר החלה, וקיים חשש שעד חודש ניסן כבר לא ישאר מהלכלוב, ולשון המשנה ברורה ריש סימן רכ"ז דהוא הדין בכל חודש אחר שרואה הלכלוב בפעם ראשון, מברך, ואם כן השאלה אם אכן השנה ראוי להקדים לברך על האילנות כבר בימים אלו.

תשובת רבינו היתה ברורה - כדאי להמתין עד חודש ניסן, כלשון חז"ל האי מאן דנפיק ביומי ניסן, אף שאינו לעיובא. וכן הוא מעשה רב של רבינו שליט"א. ואין צריך לחשוש שלא ישאר לבלוב, וכך ראינו אצל רבותינו מרן החזון איש והקהילות יעקב זלה"ה שתמיד בירכו בימי ניסן עכ"ד

בשבת אחרונה האיר את עינינו יהודי שמתגורר במדינת הים, וזכה בשבת האחרונה לשבות בבני ברק והשתתף בתפילת שחרית כותיקין בבית מדרשו של מרן שליט"א, והנה, הוא מבחין בדבר מעניין. בדרך כלל נהוג שאת עליית חזק מקבל החשוב בבית הכנסת, והנה בשבת אחרונה (פקודי) הוא מבחין שאת רבינו שליט"א מעלים לעליית שלישי, ואילו עליית 'חזק' מקבל הגה"צ רבי ישי מנדל שליט"א, מוטיקי התלמידי חכמים בבני ברק. הדבר היה לפלא (והמעניין הוא - שאפילו המתפללים הקבועים בבית הכנסת לא תמיד מבחינים בשני זה).

התברר, כי מנהג זה כבר קיים שנים רבות, שהגאון הנ"ל מקבל בכל פעם את עליית 'חזק'. הסיבה לכך היות ובית הכנסת חייב לו הכרת הטוב מרובה על כל טירחתו משך שנים רבות למען המתפללים, ולכן עולה לתורה בעלייה זו. נברכו, כי אכן תמיד יוסיף ויתחזק בבריות גופא ונהורא מעליא.

משלוח המנות המכובד ביותר
"אלא ד' אמות"

הנהגותיו והליכותיו של מרן שר התורה

הגר"ח קניבסקי שליט"א

על סדר השו"ע.

להשיג בכל חנויות הספרים המובהרות

ואצל משפחת גולדשטון, רחוב יהודה הנשיא 52 בני ברק

שו"ת בעניני הפרשה

ברכה על מחיית עמלק

שאלו את מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א האם מי שזוכה לקיים מחיית עמלק מברך על מצות מחיית עמלק? והראה לדבריו בספרו 'טעמא דקרא' סוף אסתר, שכתב שיתכן שבשעה שתלה מדרכי את המן בירך על מצות מחיית עמלק, וכן בירך שהחינו, וכן בירך גם על איבוד עבודה זרה כי היה חקוק על ליבו של המן עבודה זרה. והוסיף עוד - שיתכן שבירך גם שעשה לי נס במקומם הזה.

תמחה את זכר עמלק מתחת השמים

וצ"ב מדוע כאן כתוב "תמחה...מתחת השמים" ואילו בפ' המבול כתיב "ויאמר ה' אמחה את האדם... כל היקום מעל פני האדמה" וכן בפ' נח "וימח כל היקום אשר על פני האדמה... וימחו מן הארץ", ואין כתיב מתחת השמים, ותירץ כי עמלק בא להלם בה', ולזה כתיב בפ' בשלח "מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים" וכן בפ' כי תצא "תמחה... מתחת השמים", אבל בדור המבול שנחתם עונשם על הגזל לכן כתיב על פני הארץ, עכתו"ד [בשם הרה"ג מרדכי בוגרד, מח"ס תכלת מרדכי].
ש. בהא שצריך שהקורא יקרא שניהם גם זכר בצירי וגם זכר בסגול, בכדי לצאת שתי השיטות, האם צריך לחזור על כל הפסוק?
ת. **אאמו"ר זללה"ה הקיל שמספיק לחזור רק על ד' תיבות תמחה את זכר עמלק.**
ש. נשים שבאו למנין לשמוע פרשת זכור האם צריכות להישאר לשמוע גם את ההפטרה?
ת. **יש ענין.** (ארח דוד)

ש. יל"ע במצות מחיית עמלק האם יוצאים יד"ח כשחובלים בעמלק או דוקא כשהורגים אותו. ומטין בי מדרשא ראייה נפלאה שהביא הגאון מטשעביץ זצ"ל מגמ' (פסחים ס"ח). דכתוב במשנה דמיחוי קרבינו דקרבתן פסח דוחה את השבת, ובגמ' שם איתא, מאי מיחוי קרבינו, רב הונא אמר מנקבן בסכין, וברש"י, מנקבן בסכין, שיצא הרעי שאם יניחנו בתוכן יסריחו וכו', ומיחוי, לשון נקיבה וחיבול כמו תמחה את זכר עמלק, עכ"ל. ומשמע ברש"י דלשון 'תמחה' משמעו חבלה, ולא דוקא הריגה?
ת. **אין ראייה מרש"י די"ל דבעמלק צריך לחבול ולחבול עד שיהרגנו.** (קובץ והאר עינינו?)
ש. האם יש מצוה רק לחבול בעמלק בלי להורגו?

ת. **מקיימים חצי שיעור של המצוה.** (שם)

ש. האם צריך כוונת פירוש המלות במ"ע דזכירת עמלק, או סגי בשמיעת התיבות בלבד?

ת. **סגי.** (הליכות ישראל)

ש. האם צריך לשמוע כל תיבה בפ' זכור או כל ששמע עיקר הענין יצא יד"ח?

ת. **לכתחלה צריך לשמוע כל תיבה אבל אינו מעכב, וה"ה במגילה אם הענין מובן.** (שם)

ש. אם לא שמע תיבה אחת בפ' זכור אם יצא יד"ח או לא?

ת. **אם מובן הענין יתכן שיצא.** (שם)

ש. יש שכתבו לומר עם הבעל קורא בפיו בלחש פרשת זכור לחשוש לשיטת הסוברים שאין שומע כעונה במחית עמלק, (שו"ת מנחת אלעזר ח"ב סי' א' עיי"ש), ויש חולקין, (שו"ת משיב דבר להנצי"ב חלק א"ח סי' מ"ז), האם למעשה יוצאים בקריאת ה"בעל קורא"?

ת. **יוצאים מהש"ץ שקורא מהס"ת.** (קובץ תורת המועדים)

ש. הגיע לביהכ"נ לאחר הברכות (על התורה) שמברך העולה לפ' זכור, האם זה מעכב ויצטרך לשמוע שוב?

ת. **אינו צריך.** (דולה ומשקה)

ש. מי שכבר עלה לתורה לזכור במנין ראשון אם יכול לעלות במנין שני ולהוציא מי שלא יצא?

ת. **יכול.** (שאלת רב)

ש. במקרה שיש נשים שלא שמעו קריאת זכור, האם צריך לארגן מנים מיוחד בשבילם לשמיעת פרשת זכור?

ת. **מעיקר הדין אין חיוב, אבל אם רוצה אפשר.** (פסקי שמועות)

ש. אם יש מנין שעושים בכדי להוציא חולה וכו' בקריאת זכור, האם קוראים בברכת התורה כשיש רוב מנין שכבר יצאו יד"ח?

ת. **לכאורה צריך רוב מנין.** (אגרת הפורים)

ש. ס"ת שנכתב כהאר"י ז"ל עם צדי הפוכה, האם אפשר לקרוא בו לכתחילה בפרשת זכור?

ת. **אם הצדי הפוכה יש בעיה בפרשת זכור.** (פסקי שמועות)

ש. יש ב' ספרי תורה, האחד מהודר יותר, אם לקריאת פרשת זכור יש ליקח המהודר לפי שהיא מה"ת, או יקחנה לקריאת התורה הקודמת לפניך, כעין אין מעבירין על המצוות?

ת. **נהוג ליקח המהודר יותר לפ' זכור כי הוא מה"ת, והלא גם השני הוא ס"ת כשר, אלא שאת המהודר יותר מייחדין לדאורייתא.**

אצל החזו"א היה ס"ת אחד, ולפ' זכור הביאו ס"ת נוסף.

אמונת חכמים

היה זה לפני כחצי שנה, יהודי תושב ארה"ב התקשר לאחד ממקורבי רבינו שליט"א המשמש כראש כולל חשוב כאן בבני ברק וסיפורו בפיו, יש לי עסק גדול מאד ומצליח, יום אחד אני מקבל תביעה מאחד העובדים הגויים שלי על סך של חמש מאות אלף דולר על דבר שכלל לא עשיתי, הוא פשוט רצה לנצל את ההצלחה שלי בעסק ולנסות להוציא ממני כסף, מיד פניתי לבקש ברכה ממרן שר התורה ואכן בירכני בברכה והצלחה, לאחר מכן הוא הגיש נגדי בקשה לבית המשפט והדין נקבע לכ"ט אדר א' תשע"ו כששלחתי לספר זאת לרבינו ולבקש את ברכתו מיד ציין שכתוב שמי שיש לו דין עם העכו"ם שיהיה בחודש אדר ובירכני שוב.

לפני שבועיים הגיע אלי עו"ד בשם אותו גוי שתובע אותי כדי שאסכים לפשרה עמו ואשלם סך של מאתיים אלף דולר והוא יוריד את התביעה כנגדי, אני לא הסכמתי לסכום והסכמתי לשלם רק מאה אלף דולר, שלחתי שוב למרן שליט"א מה לעשות ומרן אמר לא להסכים לפשרה וללכת למשפט, כמובן שחששתי מאד מכך אבל הרגשתי אמונה חזקה בדברי הצדיק וזה נתן לי את הכח להתכונן למשפט, בשבוע שעבר ביום שלישי יום לפני התאריך למשפט נגש אלי העו"ד של התובע וביקש שאסכים לשלם רק שמונה עשרה אלף דולר והם מוכנים למשוך את התביעה כנגדי ואכן הסכמתי מיד כיון שלגשת למשפט היה עולה הרבה יותר רק ההוצאות עבור המשפט, ומיד שלחתי לספר זאת למרן שליט"א וכשהרב שמע זאת חיך ואמר זה מגיע לו, וכששאלו לרבינו מדוע אמר כיון שהוא מציינת למה שאומרים לו.

עניני פורים ומגילת אסתר

"הוא אחשוורוש" - הוא ברשעו בתחלתו ועד סופו (מגילה יא, א).

וקשה, מה ראה הכתוב לציין כבר בראש המגלה ש"הוא אחשוורוש ברשעו מתחלתו ועד סופו" הוא אחשוורוש מתחלתו ועד סופו?

אומר רבי חיים קניבסקי שליט"א: היה מקום לחשוב שרק בתחלה היה רשע אבל לאחר שנשא אחשוורוש את אסתר וכבר נודע לו עמה ומולדתה, הוא יחדל משנאתו לעמה של אסתר ויתחיל לחבב את ישראל. על כך אמר הכתוב: "הוא אחשוורוש" - "הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו", גם לאחר מעשה הנס שנתהפכה הגזרה לטובתם של ישראל - נשאר אחשוורוש ברשעותו ושנאתו לישראל.

"וישלח ספרים אל כל מדינות המלך אל מדינה ומדינה ככתבה ואל עם ועם כלשונו להיות כל איש שרר בביתו ומדבר כלשון עמו".

רבי חיים קניבסקי שליט"א הוסיף עוד באור, כיצד האגרות הראשונות סיעו לנס ההצלה: לפני משלוח הספרים הראשונים, שיש לדבר בכל מדינה כלשון המדינה, כל אגרות המלך נשלחו בשפת המלך שהיא פרסית. כך, שיושבי המדינות הרחוקות נזקקו למתורגמן שיבאר להם את הכתוב באותן אגרות, ואם היה מתורגמן מעז לשנות מן הכתוב, לא היה עולה בדעת אף אחד מאנשי המדינה לבוא ולהרהר אחר המלך...

מצב שכזה היה עלול להמיט אסון על היהודים, שהרי בבוא אגרותיו של מרדכי המצוות על כל היהודים "להקהל ולעמד על נפשם וכו'", אלו היו כל יושבי הארץ נזקקים למתורגמן, הרי די בכך שהמתורגמן שלהם יהיה שונא ישראל, כדי שאיש לא ידע אל נכון מה נכתב באותם ספרים, ולא היה נשאר משונאיהם של ישראל באותה מדינה שריד ופליט...

אולם הקדוש ברוך הוא הקדים תרופה למכה, וסבב את הדברים כך שעל פי חוק המלך כל איש מדבר בביתו בלשון עמו, וממילא יש לשלח לכל אדם את האגרת כתובה בלשונו, ואיש לא יוכל עוד לעות את רצונו של המלך ולשנות את הנאמר באגרותיו של מרדכי...

"ובהגיע תור אסתר בת אביחיל דוד מרדכי"

והגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א מבאר שהסבה לפרוט היחוס בפסוק זה, המדבר על שתיקתה המופלאה של אסתר הוא כדי להדגיש שמקורו של הכח לשתוק הגיע לאסתר בירושה מבית הוריה. שכן בזכות שתיקתה של רחל אמנו, שלא גלתה דבר אודות הסימנים שהעבירה ללאה אחותה, היא זכתה לכך שגדולי צאצאיה ישתקו גם הם. ואכן, אנו מוצאים את בנימין ששתק - על אף שידע על מכירת יוסף, את שאול שלא גלה לאיש - אפילו מבני משפחתו הקרובה - על דבר המלכתו, ואת אסתר, ששותקת בבית המלך בצווי מרדכי, אינה מגלה לאיש את מוצאה ואף אינה מבקשת דבר מבית המלך.

"ומרדכי ישב בשער המלך"

ויש, לדקדק, מדוע כאן נאמר "ומרדכי ישב" - "ישב" בכתב חסר, ולקמן בפסוק כא נאמר "בימים ההם ומרדכי יושב בשער המלך" - "יושב" בכתב מלא?

אומר רבי חיים קניבסקי שליט"א: מצינו בחז"ל שכל מקום שכתוב על פלוני 'ישב' בכתב חסר, משמע שאותו יום נתמנה. כך נאמר אצל עפרון (בראשית כג, י): "ועפרון ישב בתוך בני חת", ופירש רש"י: "ועפרון ישב - כתיב חסר, אותו היום מינוהו שוטר עליהם". וכך נאמר אצל לוט (שם יט, א): "ולוט ישב בשער סדום", ופירש רש"י: "ישב" כתיב, אותו היום מינוהו שופט עליהם". וכן נאמר אצל עלי הכהן (שמואל א, ט): "ועלי הכהן ישב על הכסא", ופירש רש"י: אותו היום יושב על כסא גדול, שנתמנה שופט על ישראל".

והנה מובא בחז"ל (ספרי דאגדתא על אסתר): "כשנכנסה אסתר למלכות אמרה לאחשוורוש: למה אין אתה עושה כשם שהיו המלכים הראשונים עושים, שהיו מושיבין אדם צדיק יהודי יושב בשער המלך, נבוכדנצר הושיב דניאל על פתחו, שאם יגיע לו דבר היה אומר לו. אמר לה, מכירה את יהודי בשער? אמרה לו, יש כאן אדם צדיק וכשר ושמו מרדכי יהודי".

לפי זה יש לומר כי באותו יום נתמנה מרדכי לשבת בשער המלך, ולפיכך נאמר "ומרדכי ישב בשער המלך" - "ישב" בכתב חסר. ולאחר שכבר הורגל מרדכי למנויו, נאמר "בימים ההם ומרדכי יושב בשער המלך" - "יושב" בכתב מלא.

"ידע את כל אשר נעשה"

מלבד כחותיהם הסגוליים של חכמי ישראל ויכולתם לעשות מעשים היוצאים מגדר הטבע, הם נחנו בחכמה ובפקחות יתרה המסיעות להם לדעת את אשר לפניהם. בכח חכמה זו הם מעניקים לכל הפונים אליהם עצה ותושיה, ומדריכים אותם כיצד להתמודד עם הקשיים הנערמים במהלך חייהם.

רבי חיים קניבסקי שליט"א ספר שפעם הגיעה אל ה"בית הלוי", אשה בוכיה, וספרה שבעלה ברח והותיר אותה עגונה וחסרת כל. שאלה הרב: "נו, ומה ביכלתי לעשות עבורך?", והאשה השיבה כשהיא ממררת בבכי: "ברצוני שהרב יאמר לי האם הוא חי או מת". והרב מבריסק השיב "הוא חי".

הוסיפה האשה לשאול: "האם אודנו שומר על יהדותו או שהוא השתמד והמיר את דתו?", "הוא יהודי" - ענה לה הרב. "אז מתי יחזור?" - שאלה האשה ותקוה גדולה נשמעה בקולה. "בקרב ממש" - השיב הרב. והאשה, מאוששת משהו, יצאה מחדרו.

כעבור זמן מה התקיימו דברי הרב במלואם, האיש חזר לביתו כשומר תורה ומצוות, ותהום כל העיר בריסק מן המופת המופלא ומרוח הקודש של הרב. כאשר הגיע השמועה לאזני הרב הגיב: "מדוע סבורים אתם שזהו מופת? הרי אשה זו שאלה האם בעלה חי או מת, והשבתי לה שהוא חי, על פי ההלכה שלכל אדם יש חזקת חיים. אחר כך שאלה האם הוא נשאר יהודי או שהשתמד, ומשום שלכל אדם יש חזקת כשרות, עניתי שהוא נשאר יהודי. ולאחר מכן התענינה האשה מתי ישוב הבעל, וסברתי שאם הוא נותר יהודי וגם חי - בודאי שישב בקרוב"...

"ויאמר חרבונה אחד מן הסריסים"

מדוע בפרק א (פסוק ט) נאמר "חרבונא" - באל"ף, ואלו כאן כתוב "חרבונה" - בה"א?

בספר "דרך שיחה" הובא באור בשם רבי חיים קניבסקי שליט"א, על פי התרגום שכתב שמשמעות שמו של "חרבונא" הוא חרבן בלע"ז, שהרי בשני המקומות שהוא מזכר במגלה נעשה על ידו חרבן בפעם הראשונה לושתי ובפעם השנייה להמן. והנה בהלכות גטין (אבן העזר, סוף סימן קכט) מבאר, כי שמות אנשים שמקורם הוא בשפת לע"ז, יש לכתבם באל"ף בסופם, ולעמת זאת שמות אנשים שמקורם בלשון הקודש, נכתבים בה"א בסופם.

לכן בתחלת המגילה נכתב שמו של חרבונא באל"ף, שהרי שמו נגזר מלשון חרבן בשפת לע"ז, וכיון שהוא שם לוועזי הוא נכתב כפי הדין באל"ף בסופו. אבל בפעם השנייה ששמו נזכר, החרבן שהוא גרם להמן הביא למעשה תשועה לעם ישראל. לפיכך שנו במגילה את שמו הלוועזי - שהרי שוב אי אפשר לומר עליו שהוא מביא חרבן - ונתנו לו שם חדש בלשון הקדש, בלא משמעות של חרבן, ושם זה נכתב בה"א בסופו, כדינו של שם שמקורו בלשון הקדש.

וזהו שאומרים "וגם חרבונא זכור לטוב" - הינו ששמו זכור במגלה לטוב, שנשתנה מאל"ף לה"א.

מה כתב מרדכי על רגלו של המן

כתב רבנו בקונטרס "פתשגן הכתב" ח"ב סי' ט"ו ואלו תוכן דבריו:

כתב בנוודע ביהודה מהדר"ת חלק אבה"ע סימן קפ"א דיש מסתפקין אם מותר להקיף את הגוי הוא הדין יהא אסור לכתוב כתובת רנ"ג כתב דלפי מה שכתב ב"ד סימן קפ"א דיש מסתפקין אם מותר להקיף את הגוי הוא הדין יהא אסור לכתוב כתובת קעקע על הגוי, והנה מצאתי במדרש מגילה (נדפס באוצר מדרשים עמוד ס') שמרדכי כתב על רגלו של המן שטר בכתובת קעקע שהוא עבדו, ולכאורה מוכח שאין שום איסור בזה, אך אפשר דדמי לכותב על עבדו שלא יברח שאינו אסור אלא מדרבנן, ואם כן יש להוסיף ולומר דעל גוי לא גזרו. אבל לעניות דעתי אין פטור בכותב על עבדו שלא יברח אלא בכותב עליו תיבת עבד וכי"ב לסימן בעלמא וכלשון התוספתא (מכות פ"ג) הרושם על עבדו ולא כתב הכותב על עבדו, אבל בכותב שטר שלם שיכול לגבות בו ולהוציא בדין לא שייך כלל לומר שאין מתכוין לכתובה דנהי דכתיבה זו מועלת גם כן שלא יברח, אבל מ"מ הוא שטר כשר לגוביינא ופשיטא דמקרי כתב, אלא ע"כ דבגוי אין איסור כלל. ובאמת מזה מוכח ג"כ דמותר להקיף פאות של גוי. אך אולי לדעת התוס' הרא"ש בגיטין כ' ב' שהקשו איך מותר לכתוב גט על העבד בכתובת קעקע הא איכא איסורא דכ"ק ותרצו דמיירי שעשה בעבירה או בקעקע ולא כתב, ומוכח מדבריהם דאסור כלל לכתוב על עבד, ו"ל דמדרש זה אתי כרב אדא בר אהבה דפוטרי במקיף את הקטן אבל למאי דק"ל כר"ה דחייב סבירא ליה דבאמת לא כתב לו על רגלו. אי נמי ו"ל דכתב לו על ידי גוי דבזה אינו אלא משום אמירה לגוי, ונימא עוד דלצורך מצוה שלא יברח מותרת האמירה לגוי.

ואפשר שאין הכונה שם שטר ממש אלא שכתב הוא עבדו וכדמסיים התם כתב על רגלו שהמן בן המדתא עבד למרדכי (אך הלשון שטר שם קצת ל"מ כן).

ועוד יש לומר דאין כוונה בכתובת קעקע ממש אלא קעקע ולא כתב דומיא דאמרו בגיטין הנ"ל בכתובת קעקע וכתבו הראשונים דהכונה קעקע ולא כתב ואע"ג דמדרבנן ו"א דגם זה אסור ו"ל דבגוי לא שייך מראית העין דהרי הגוי מותר לכתוב בעצמו ופשוט, אבל מסתבר דמסתמא עשה זה כדי שיעמוד ימים רבים וא"כ מסתמא מילא בדיו דאל"ה אין ניכר לאחר זמן כמש"כ הראשונים.

ויותר נראה שלא היה שטר ממש דאיך מהני שטר על הרגל של עבד הרי לא נכנס השטר לרשות הקונה והעבד יכול לומר כתבתי שטר אבל לא נתתי לו וע"כ שהיה שם שטר אחר או עדים לראיה וקנין ומה שכתב על רגלו אינו אלא לסימן שלא יברח.

ביאורים בתפילת על הניסים

בין על הניסים של חנוכה לפורים

יש חילוק בין נוסח על הניסים של חנוכה לפורים, שבפורים מזכירים רק את עיקר הענין שמודים על שה' הצילנו ממחשבתו הרעה להשמיד להרוג וכו', כיון שכבר נאמר במגילת אסתר בפרטיות כל עניני הנס אבל בחנוכה מאריכים בתפילה ואומרים שאר פרטי המלחמה והנס.

ובזה מבואר גם כן מה טעם לא נאמר בעה"נ דפורים "וקבעו יום זה להודות ולהלל" כמו שאומרים בחנוכה וקבעו שמונת ימי חנוכה וכו' משום שגם זה כבר נזכר במגילה ואין צורך לכפול (מפיו).

להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים

לכאורה, באותו זמן לא היו היהודים מפוזרים בכל העולם כולו (היינו בכל רנ"ב מדינות שהיו בעולם) אלא גרו רק במלכות אחשורוש בקכ"ז מדינות מלכותו, ובה נחא איך היה כוח לאחשורוש להרוג את כל היהודים שבכל מקום, מפני שכולם היו אז במדינות שהוא מלך עליהם (שמענו מרבנו, וגם כתב בזה בטעמא דקרא עה"פ ישנו עם אחד עיי"ש, וע"ע ברש"ש מגילה ז' א' ובתורת משה להחת"ס על אסתר).

בשלושה עשר לחדש שנים עשר הוא חדש אדר

ותמוה מפני מה מזכירים את הזמן המדויק שבו היה הנס משא"כ בעל הניסים של חנוכה אומרים וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו, ולא נאמר מתי אלו השמונה ימים, והשיב רבנו דיש חילוק. בנס של פורים המן קבע זמן מיוחד בחודש מיוחד שבימים אלו יהרגו את כל היהודים, ונהפכו ימים אלו לנס לכן נחשב שהנס הוא בימים אלו בדוקא (ועי' טעמא דקרא על הפסוק החדש אשר נהפך להם שחודש אדר היה מזל רע עבור ישראל ע"ש) משא"כ נס חנוכה הרי לא נקבע מעיקרא שיהיה דוקא בימים אלו אלא שכך התגלגל שינצחו את האויבים בימים אלו.

השבות לו גמולו בראשו ותלו אותו

הכוונה שהשיבו לו כגמולו על ידי שתלו אותו בראשו.

ודוקא את המן תלו בראשו משא"כ בבניו שנתלו אחר שכבר קטעו את ראשם, והראה רבנו בזה בטעמא דקרא על הפסוק ואת עשרת בני המן יתלו עיי"ש (ועי' עוד לעיל במעוז צור דחנוכה בפסקא רוב בניו וקניניו על העץ תלית).

ותלו אותו ואת בניו על העץ

שאלו מדוע לא מצינו שהענישו את אחשורוש כמו שהמן נענש ונתלה בבזיון גדול, והלא הוא היה שונא כמו המן כמבואר במגילה ו"ד א' והשיב שאמנם היה רשע כמו המן אבל כיון שבפועל לא עשה כלום רק המן עשה את הגזירה, לא נענש (א"ה, אף שבעכו"ם אמרינן חשב לעשות עבירה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה כדאיתא בקידושין ל"ט ובתוס' שם מירושלמי פאה, ו"ל שזה רק כאילו, ועוד שאין אנו יודעים כל החשבונות שמים).

(שיה הפורים)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבנינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק